

Svitoslav i Danica.

VI. 1853. Odgovorno vredništvo: I. pol leta: L. Jeran in A. Zamejc. — Prva in edina Jeranova pesmica v tem letniku je (l. 8.):

Hvala Bogú za ohranitev Cesarja.

Hvaljen bod' življenja Bog!	Nad-Te smertni nož ne smé,
Si obvarval nam Očeta:	O naj boljši zmed cesarjev!
V serce smerti vsakati	Tavžent, tavžent mašnikov
Mu ni mogla roka vkleta;	Za-Te s tavžentov oltarjev
Kervi žejno pa pošast	Kliče vsak dan v nebo; —
Si pravici zdal v oblast.	Bog gotov Te varval bo.

V prozi kaže se najprej: Pogovor med novim in starim letam (l. 1). Novo leto in rokodelic (l. 3). Sv. Rembert, svet otrok. Odkupovanje zamorskih otrok — P. Olivieri. Oznanjenje Marije Device (l. 13). Procesija sv. Rešnjiga Telesa (str. 86). V besedi do prečastitih bravcev (str. 108) vzame L. Jeran slovó, češ, „poskusiti želim misijonarjem v srednji Afriki pomagati, ondotnim nesrečnim narodam svitli dan zveličanja oznanovati, pravo zgodnjo danico napovedovati, ako me Božja milost živiga in zdraviga tje perpelje“ itd. — L. 27 opiše „Srednjo-afrikanski mision“; l. 31 „Razlaganje psalmov sv. Avgústina v slovenskim jeziku“, rokopis J. K. Velikonja. Poslednja pridiga g. L. Jerana pri sv. Petru (l. 33). Bog poverni dobrotnikom srednjo-afrikanskiga misijona (str. 140) — pri odhodu; l. 38: Pismo misionarja L. Jerana iz Aleksandrie do vrednika Zg. Danice; l. 42 iz Kaire (30. sept.); l. 51 iz Tersta 15. dec. na pr.: „Človek obrača, Bog oberne. Tudi jest sim se bil proti Hartumu v srednjo Afriko obernil, ali Božja previdnost me je s hudo prehudo boleznijo v mojo domačijo zavernila, rekoč: Ne boš še zdaj vidil Hartuma, ne boš še odkupoval in učil zamurčikov itd. . . . V Asuanu, na kraju egiptovske dežele, sim bil s sv. zakramenti previden . . . G. namestnik so mi dovoljenje dali, de sim se podal v domačijo, kjer imam ob enim nalogo, novo odpravo v Hartum perpravljati, kar bom poznejši, bolj ozdravljen, bolj natanko naznanil“. V nedeljo pred Božičem dojde v Ljubljano, k sv. Petru, a Danica priobči v l. 52 spisek njegov: Božično. Mir Božji! Kerst se rodil. —

VII. 1854. Odgovorni vrednik: A. Zamejc. V tem tečaju oglasi se pesnik Jeran l. 22 v 22 kiticah: Stoindruga Davidova pesem: „Moja duša! na višavo — Hvalni glas Gospodu ženi; — Daj njegov'mu Imenu slavo, — Kar živi in giblje v meni itd.“ — L. 50: Antoniju Alojziju — o zláti maši — 15. dec.: „Pol stoletja v časa reki prevalilo — Se je, knez preblagil pred Teboj; — Važno pomenljivih let število — V boji za pravice svet obstoj . . . Tvojih stvarb dobrotnih brez števila — Ne bo Krajna nikdar pozabila itd.“ —

V nevezani besedi pa je spisal: Šolski bratje v Aleksandrii (str. 27). Oderuhi. — Kaplan v Trnovem od 1. jun.: Srednje-afrikansko. Zapeljivci. Redka slovesnost: blagoslov temeljniga kamna novi cerkvi Ternovski. — Sredi julija spremi L. Jeran nov oddelek duhovnov in rokodelcov do Kaire, a bolezen se mu obnovi, na svét zdravnikov se vrne v domačijo, ter pripelje seboj zamurčika, da ga zredí in zučí, češ, naj on na mestu mene kdej pojde — bodi si kakor duhoven ali neduhoven — rojakom svojim prižigat luč prave vere. Imenoval se je pri sv. krstu Jožef Krajnski. Gledé na to mu zloží M. Hladník l. 37 peseu;

Sveta vnéna.

1. Za mision sercé se blago vnelo,
Hiti čez morje — na bregove Nila,
Zavist podnebja pa ga zavernila,
Nje sprotovanja zdravje ni sterpelo;	2. Odslej pa le še bolj za to gorelo,
Za kar ga želja sveta vplamenila;
Spet do staniš prijadra krokodila,
Pa spet podnebje sprotovat' mu jelo:
3. Kaj li začeti, de b' želje svete, vroče,
Spolniti b'lo mu vender še mogoče?
Um, z voljo krepko, zmaga vse upore!	4. Ker v mision osebno le ne more,
Odkupi černca, okrajne žgeče sina,
Goji v apostelna ji domačina.

„Z novim letam se bo verli gospod Luka Jeran, čigar zdravje se je, hvala Bogú! dobro popravilo, vredništvu Danice pridružil, gotovo v veliko veselje vsem Slovincam, katerim je njegovo spretno pero dokaj znano“ pravi Danica v povabilu na naročilo za prihodnje leto 1855. — Slovensko Berilo za III. gimn. razred, zložil J. Bleiweis l. 1854, ima pesmico: *Sirotek*. Česka narodna. Poslovenil Jeran (Novic. 1844). V Novicah l. 1854 naznanja o zadevah slovenskega besednjaka Jeran svojo „Misel, kako bi se dal naš slovenski besednjak naglo, lahno, dobro, in — kolikor moč — popolno dokončati (str. 31).“ L. 33 pa kaže „Cesarsko pesem“ poslovenjeno po L. J. na pr.: „Bog Cesarja, Bog cesarstvo — Nam obvari, nam ohran'! itd.“ — Ozdravljen vstopi spet za kaplana v Trnovem; poprej pri sv. Petru pa je spisal to leto:

10. *Serce Marije, prečiste Device*. Bratam in sestram Marijniga presv. Serca z oziram na podružnico te bratovšine pri sv. Petru v Ljubljani. Spisal L. Jeran. V Ljubljani 1854. 8. 234. Gerber. — II. nat. 1859. 8. 328. — III. 1873. 330.

VIII. 1855. Odgovorna vrednika: A. Zamejc in L. Jeran. Za novo leto je po glasilki: *Non nobis, Domine, non nobis; sed Nomini tuo da gloriam!* Jeran zložil pesmico, katera je njemu in krščanskim pesnikom vedno bila geslo in se zarad tega tukaj naj pokaže cela:

Tibi soli!

1. „Moja duša, dans odloči,
Kóm služiti po vsi moči,
In darvati serčne boli,
Kóm češ delat', se truditi,
Kom terpeti, se potiti?
Za spoznavo k Bogu móli,
In po tem naj bolji zvoli!“	2. O Gospod, kaj še me prašaš,
K sebi dvigniti odlašaš?
Moja duša tebe zvoli,
Tebi hoče se darvati,
Te ljubiti, te iskati,
Te slaviti vse okoli,
In služiti: „Tibi soli!“	3. Naj klečim v svetišu tamo,
Naj domá sim v tihim hramu,
Duša moja kliče, moli,
De se vse časti odreče;
Vse naj tebi v slavo teče;
Delaj, misli, kar že koli,
Vse naj bode: „Tibi soli!“
4. Ak me svet v spoznavi mali
Tu in tam za kaj pohvali,
Bi po svoji slabi volji
Se zalétel v spotike
Ter privolil v slepe mike;
Pa se spomnim, de je bolji,
Hvalo dati: „Tibi soli!“	5. Košaté v obleki zlati
Se bogati, — ne bogati;
Na napuha kužnim stoli
Mnog duhovne zaničuje,
Še Bogu čast odrekuje!
Slave iše za-se zgoli,
Njemu mar ni: „Tibi soli!“	6. Gre pa pleme za plemenam,
Vreme menja se z vremenam,
Let' za letam gre okoli;
In kar kdej se košatilo,
Bliš in perje je zgubilo:
Hoče — noče? tudi oholi
Mora klicat': „Tibi soli!“
7. Mnogotera pa solzica
Se ko biser vterne z lica,
Dokler človek po solznim doli
Protí nebu iše poti,
Tava, hodi in se moti;
Blagor njemu, če v ti šoli
Vse daruje: „Tibi soli!“	8. Roso milosti z višave
In spoznavo poti prave
O Gospod, ti nam dodeli,
De po dni končanem teku
Vsaka duša v novim veku
Večne čase tebe moli,
Kliče slavo: „Tibi soli!“	

Zvezdice za šolo: Sladko spanje. Bogoljubčik: „Spanček pride mi na lice, — Čiste angelske ročice — Me prijazno zazibljàjo, — Na ušesa pošeptajo; — Dva se k

glavci vsedeta, — Mi oči zatisneta itd.“ — Britko spanje. Hudodelčik: „Hudodelčik malo moli, — Zasmerči v hudobni volji; — Kmal zakliče: mati, mati! — Jez nocoj ne morem spati: — Sôva nad glavó je zmir, — Kri če spiti netopir itd. (str. 12)“ — Nauk za postni čas: „Ne hodi gledat traparij, — Nesramnih maškar, plesarij; — Okó, ki v to preži, — Tud samo modro ní (str. 32)!“ — Ternovska cerkev v Ljubljani l. 11: „Spomlad bliža se vesela, — Vse se lepša v mladi moči; — Kaj pa cerkev jest želela, — Če od kod ne bo pomoči? itd.“ — Nova roža v Ljubljani l. 51 v 10 kiticah: „V beli Ljubljani prot mestnimu logu, — Kjer berbka Gradašca v Ljubljanco šumljá, — Je Bog zapovedal, naj roža prelepa — Joanu Kerstniku požene iz tlá . . . Kdo roža le-ta je? in kje se razcveta? — To tebi, vprašavec, že pesem pové: — Gospodova hiša je nova, je sveta, — In cerkev Ternovska je njeno ime.“ —

Prosto je spisal Jeran p. Priprava k službi Božji. Ave Marija. Olivieri in njegovo djanje. Mnogo o misijonih, iz srednje Afrike, o zamurčkih, v zvezdicah za šolo: Dober svet, kako napraviti si zapisnik ali dnevnik, za hojo v šolo, vest, Ožbe Oterpnjenček. Peter Skesanček (str. 40). Škof in detek. Sledi keršanstva v zahodni Indii, prejden jo je Kolomb iznajdel. Nekaj za modre, ki niso modri (Zagr. L.). Grižljaj za perlizovavce in za oblizovance p. „Sv. Hieronim pravi: Ako bi se urno nazaj ozerl, ko te tvoj prilizovavec hvali, bi velikrat vidil, kako ti rogovile kaže, ali pa oslovske ušesa dela itd.“ — Zlasti prisrčna sta spisa: „Nečedno pisarstvo (str. 47) na pr.: Piše se včasí o lastnostih, kakšne de naj slovenski pisavci imajo; rado se pa pogreša, de pravi keršanski duh, resnična bogoljubnost je naj potrebniši lastnost tistiga, kdor hoče za vse ljudstvo kej pisati itd. . . Zlasti nevarne in zapeljive so mično pisane poželjive pesmi in pripovedke. Pesniki radi pozabijo, kar neki pesnišk učenik pravi: Kar Boga žali, ne smé nikoli biti tvarina poezije“. — O veri. Opomin mladenčem. Sploh ti priporočim vodilo: „Ne pečaj se dosti z ljudmi, ki ne kažejo kar nič keršanskiga duha. Tič se po petji, drevje po sadu in ljudje po delih spoznajo. Ako je tudi kdo zunaj olikan, pa se nikoli nobeno znamnje vere na njem ne prikaže, taki je znotraj trohljiv in gnjiloben (str. 56)“. — Dokaj čvrsteja se nahaja v „Ogledu po Slovenskim pa v Razgledu po keršanskim svetu“. „Danica si bo prizadevala, kakor dosihmal, v slehernim listu z novimi žarki pot proti nebesam prijaznimu bravcu razsvitlovati, ker njena pot gre gôri, kamor je nas vsih namen, ona odvráča naše serca od navezovanja na posvetne rečí, ktere bomo mogli vsi od kraja v kratkim zapustiti, ali radi ali neradi (str. 104)“. V naročevanju za prihodnje leto pravi: „Danica bo dobila prilogo — oglasnik škofijskih službinih naznanil v izvornim jeziku do častitiga duhovstva in šolstva itd. (str. 210)“. — V zadnjem listu ima „Petdeset pomešanih vošil za novo leto.“ Na pr. bodi:

Novimu letu vošimo, de naj obrodí več čednost in manj greha, več miru in manj vojsk, več zdravja in manj bolezen, kakor staro leto. Učenim gospodam in možém: De bi včasí tudi keršanski nauk brali, ker pri vsi učenosti človek lahko šest resnic in štiri poslednje rečí pozabi. Učenim ženam in ženskim: Vsak dan malo iz Filoteje sv. Frančiška Salez., iz Vodila grešnikov Ludovika Granaškiga, Dušne paše ali kaj enaciga; pa tudi, de bi zraven učenosti kuhovnice ne pozabile. Pisavcam: Premislik, de littera scripta manet; ako je littera scandalosa, bo ona preživela tvojo plešasto glavo, tvoje strohnjene kosti in še kaj več; — in ako tebi taka littera tudi slavnice pesmice in marmeljnat spominek postavi na tvoje kosti, kaj boš za to boljši, ako bo pa littera tvojo dušo v večnosti stiskala! Tiskarjem in bukvarjem: De bi pohujšljivih rečí ne natiskali in ne prodajali, ker s tem sami sebi in drugim pekel nakopujejo. Postbūchelnam: De bi z vmazanimi ali spotikljivimi novoletnicami ne nadlegali. Postopačem in lenuham: Listič na vrat z napisam: Kdor ne dela, naj ne jé! Togotnim: De bi

v ihti do 50 šteli, prejden spregovoré. Tožljivcam: Duks pod rebra. Učenicam: De bi seme dobrih naukov ne padlo na skalo. Srednjo-afrikanskemu misijonu: Dosti čverstih misijonarjev in spreobrnjenj itd.“

D.

Luce lucenti mundo luxisti.

*

IX. 1856. Odgovorni vrednik: Luka Jeran. V listu 10. naznanja, da zavoljo bolehnosti in vredniških pritežnost odstopi sovrednik A. Zamejc. Odslej je kapelan v Trnovem edin vrednik Zgodnje Danice. Njegov je pač prevod iz bariškega jezika po nemški prestavi l. 35: Zamurčkova Hosana na pr.: „Dans, otroci, usta odprite, — In iz serca zaženite: — Davidovc, hosana Ti! — Te Zveličar hval'no mi! itd.“ Pa l. 47: Serčen pozdrav o prihodu Nj. Velič. Cesarja in Cesarice v Ljubljano (19. nov.): „Vé cerkve, s prijaznih se homcov ozrite, — Dobrotnika cerkve obišeta vas; — Zvonovi slovenski, pozdrav zadonite — Njima, ki spremljuje tak lepi Ju glas! itd.“

V čestitki za novo leto pravi: „S serčno hvaležnostjo do Boga nar vikšiga, ki nam je življenje in zdravje ohranil, pa tudi s ponižno zahvalo vsim prijatlam, bravcam in podpéravcam „Zgodnje Danice“ pričnemo novo leto . . . Znano je gospodam pisavcam, de se mnogoterno vdeležvamo pri obeh imenitnih delih, ki bote zanesljivo lepi kroni našiga kneza in škofa, namreč pri izdaji svetiga pisma in pa slovenskiga besednjaka, kar nam še zraven Govornika in družih opravil veliko časa vzame. Torej bodo pridni pomočniki Danice še zlasti v tih zadevah s svojimi dopisi nam in vsim bravcam posebno dobroto skazovali . . . Delajmo tedaj skupaj itd!“ — Da bi si sprosil blagoslova v svojem stanu, podá se sredi leta z drugimi romarji v Rim ter sv. Petra in Pavla dan pri drugem sprejemu dobí iz rok Pija IX. svetinico z napisom: „Stella matutina“ na eni strani, „Lux mundi“ pa na drugi. Kdo bi si bil to mislil? pravi (str. 122) in popisal je to potovanje nekaj v kratkih dopisih, nekaj v sestavku: Pogled nazaj na Laško in romanje v sv. Rim (l. 57 do 1857 l. 26). Danico je dotlej vredoval J. Volc. Sam je največ slovenil misijonska naznanila, pastirske liste, sostavljal „Ogled po Slovenskim ter Razgled po keršanskim svetu“, zvezdice za šolo; kazal v pogovoru, kako Jernej Boštjana odvadi kleti (str. 139. 143); trudil se z Jožefom Kranjskim, kateremu je privzel še dva druga; opisal „Kerst v ljubljanski nunski cerkvi in ubogi zamurski otročiči“ (str. 178—187) ter dal „Nektere zmešane vprašanja konec leta“ (l. 52) itd. —

Danica si prizadeva, ljubim svojim Slovincam razodevati, kar je zlasti po cerkveni strani in za duhovno življenje mikavno, spodbudljivo in koristno; ona jim iše blagá, kteriga červ ne ujé in ruja ne spridi. In ker se iz dovoljniga vdeleževanja Slovincov po branji, in tudi pisanji kaže, de jim je na nji ležeče, bo dalje nad Slovenijo svetila, kolikor bo mogla in premogla, ter jim zraven družiga tudi dalje pravila, kaj naši rojaki, oznanovavei sv. evangelija, po vroči Afriki in daljni Ameriki delajo in počnejo (str. 108). — S pomočjo Božjo in z blagovoljnostjo Slovincov želí Zgodnja Danica svoj deseti tečaj nastopiti . . . Ker previdimo, de je Danica potrebna in marsiktero dobro seme zaseje, se tudi rada prebira, torej pri tem delu ostanemo, desiravno ni brez sitnost in pritežnost . . . „Oglasnik“ neha in njegovi naročniki dobijo za domestilo „Razlago zakonskih postav“ itd. (str. 220).

Drobtince XI. 1856 imajo na čelu obširno pesem: „Sveti Martin, nedolžen otrok, pošten vojak, ponižen mnih, pobožen škof“, zložil Jeran.

11. *Cerkveni Govornik slovenskiga duhovstva za vse nedelje in zapovedane praznike skozi leto.* Na svitlo dajó nekteri Ljubljanski duhovni. I. Tečaj. V Ljubljani 1856. 8.

524. Nat. J. Blaznik. Izhajal je po zvezkih I—III l. 1855 in IV. l. 1856. Mej sotrudniki (Dr. A. Čebašek, J. Stritar, A. Zamejc) bil je prvi *L. Jeran* in nahaja se v omejenem tečaju 18 pridig njegovih.

12. *Sveto Pismo stare in nove zaveze z razlaganjem* . . dr. J. F. Allioli . . po povelji kneza *Antona Alojzja*. V Ljubljani 1856—1859 v VI zvezkih. Nat. J. Blaznik. Mej sodelavci in pomočniki je bil *Luka Jeran*, kaplan ternovske fare v Ljubljani. Poslovenil je po prejetem navodu List do Rimlj. 1—5 pgl.; sicer pa je bil poleg *J. Volca* z *Andr. Zamejcem* on poglaviten popravljatelj vsega tega velikega dela (Predgovor str. XIV).

13. *Deutsch-slovenisches Wörterbuch* . . A. A. Wolf — M. Cigale. Laibach 1860. Slovar se je tiskal v dveh delih od l. 1855, in *L. Jeran* se imenuje vže mej prvimi sotrudniki (Vorwort VIII.), potem med onimi tremi, kateri so popravljali Cigaletov rokopis pred natiskovanjem (IX.) z znamenjem *Jer. t. j. Jeran*. Da opazka na str. XI zastran oblik *iga—am*, sim, zajic, kakor tudi zastran *šč* in *š* na pr. ščipavnice, šipavnice, dopušča, dopuša itd. zadeva vzlasti njega, to je znana reč.

Iz šole za šolo.

P e č.

1. Pogovor.

Peč ima podnožje (stojalo), pečnico, téme in mesteje. Téme je zgoraj, podnožje je spodaj. Mej obema je pečnica. Podnožje je kamneno. Nekateri peči imajo železno podnožje. Peč je navadno prsténa. Prsténe peči izdeluje lončar. Peči so voglate, okrogle, črne, bele, rujave, zelene. Peč greje izbo. Kdaj kurimo v peči? — Kdaj ne kurimo peči? — S čim kurimo? — Peč se mora večkrat omesti in počediti. Zakaj? — Kdo ometa peči? — Kam se iz peči kadí? — Z ognjem se mora varno ravnati. Zakaj? — Ponóčni čuvaj poje:

„Gospodinje, gospodarji,
Ognja naj vas Bog obvari!
Varujte tud' ognja vi,
Škoda da se ne zgodi!

Treba je ognja var'vati,
Pa tud' večnega se bati.
Bog obvari vsaki stan
In preljubi svet' Florjan!

2. Branje in pisanje.

Razložimo ali razstavimo besedo peč! — Štejte glasove ali pismena na prste! — Kateri glas se sliši prvi? — drugi? — tretji? — Povejte, kateri je poglavitni ali naj glasnejši (pevavši) glas v tej besedi! — Koliko samoglasnikov je v tej besedi? — Kolikrat odpremo usta, ko izrečemo besedo peč? — Koliko zložna je torej ta beseda? — Ali se beseda peč more deliti? — Katere besede se ne morejo deliti? — Na konci vrste se beseda enozložnica ne deli, temuč se mora izpisati vsa, bodi v eni, bodi v drugi vrsti. Zapišem besedo peč na desko. Katera je prva črka? — katera druga? — tretja? — Kako se izrečejo vse tri érke? — Recite vsi: peč! peč! peč! — Peč je imé, čegavo? Kaj imenuje to imé? (Imenuje v kotu izbe reč, ki nas po zimí greje.) Vsaka oseba in vsaka stvar ima nekako imé. Besede, s katerimi imenujemo osebe ali reči, so